

Pædagogik & krop

Redaktionelt forord

Redaktionelt forord

Pædagogiske landskaber og institutioner er beboet af kroppe. Kroppe der løber, leger, snubler og undersøger, danser på gangene i skolen eller synker ned i skærmenes virtuelle fællesskaber. Kroppe der spiser, vækkes, holdes i gang og kroppe der disciplineres og gør modstand. Kroppe der sidder i kørestol. Kroppe der har mærker og har ar. Der er pædagogkroppe, der dagligt hilser godmorgen, vinker farvel, krydser børn ind og ud.

Der har været tilbagevendende diskussioner og opgør med at se krop og sjæl som adskilt. Kroppe er ikke noget, vi har, de er noget, vi er. Der er samtidig altid noget på færde i samspillet mellem samfundets institutioner, menneskers kropslige tilstedeværelse og pædagogiske praksisser. Der har altid været kampe om kroppe i pædagogikken. Et eksempel på dette er reformpædagogikkens syn på barnet som et væsen, der fødes som grundlæggende godt/neutralt, og som derfor skal opdrages uden fysiske sanktioner. Dette børnesyn var et opgør med et bibeltro syn på barnet som et væsen, der fødes med gode og onde egenskaber, og som derfor skal afrettes kropsligt. Der er et spændingsfelt mellem disciplinering og frigørelse, når det kommer til kroppe – også den dag i dag. I pædagogisk praksis er der tilbagevendende spørgsmål om indre og ydre styring af menneskers kroppe. Et af paradokserne er, hvorvidt en ydre styring fra omverdenen kan afløses af en indre styring og stadig være frigørende.

Det kropslige er altså allestedsnærværende i det pædagogiske hverdagslivs trægheder og nybrud. I pædagogiske sammenhænge er der brug for et blik for, hvordan det kropsligt opleves, erfares og sanses af de involverede parter. Det er de små kropslige og mimetiske tegn, som pædagoger ser efter, og som børn, unge og voksne borgere også udtrykker. Kroppe er med til at frembringe stemnings- og lydlandskaber af gråd, latter, høje og lave stemmer. Der findes kropsligt situerede og mikro-sociale processer som bliver særligt mærkbare, synlige og hørbare, hvis opmærksomheden indstilles på det ofte ubemærkede: Blikkets retning, vejtrækningens rytme, kroppes tilnærmelser til andre kroppe. Kropsudtryk og bevægelser har intentionalitet. Når kroppen krymper sammen foroverbøjet og hulkende. Eller når et barn vender ansigtet bort fra en voksen der irettesætter. Det kan både være meget synlige eller upåagtede udtryk og kropslige væremåder, som

Artiklen kan findes på
<https://tidsskrift.dk/FPPU>
DOI 10.7146/fppu.v8i1.144781

Når kroppen bringes i pædagogikkens søgelys, så kommer én bestemt krop nemt til at repræsentere kroppen. Men der er så uendeligt mange kroppe

er en del af samvær, vaner og gøremål, der opstår imellem mennesker i institutionelle sammenhænge.

Når kroppen bringes i pædagogikkens søgelys, så kommer én bestemt krop nemt til at repræsentere kroppen. Men der er så uendeligt mange kroppe. I pædagogiske praksisser opstår ofte spændinger og dilemmaer mellem den enkeltes autonomi, bevægelsesfrihed og mulighed for at forvalte egen krop og tid og så den kropslige disciplinering. Fx når barnekroppen forventes at sidde stille på en stol i skolen eller daginstitutionen, eller når den voksnes eller den unges krop bliver fastholdt eller fikseret. I de pædagogiske institutioner kan der også være forskellige kropsidealer på spil – fx hvilke kropsudtryk der anses for acceptable, og hvilke der ikke gør. Eller hvad der bliver betragtet som kønnet, smukt, grimt eller anderledes. Der iværksættes også tiltag for at få mere kropslig udfoldelse i skoler, daginstitutioner, mv. Det er ofte her ikke kun kroppen i dens væren, men også dens aktivitetsniveau, som bliver et pædagogisk anliggende.

I dette temanummer bringes artikelbidrag, der tematiserer kroppe i pædagogiske institutioner og især aktørers kropsligt situerede samværsformer og interaktioner.

I temanummerets første artikel "Protokollens kroppe: Forbindelserne mellem krydset, barnet og territoriet i en aflejret styringsteknologi" belyser Maja Plum relationen mellem barnekroppen og protokollen i pædagogisk praksis. Protokollen er den lille bog, tablet eller lignende, hvori der sættes et kryds eller tjekkes ind, når barnet er ankommet. Artiklen diskuterer protokollens principper ud fra aktør-netværksteoretiske perspektiver. Herigennem synliggøres relationerne mellem

barnekroppen, protokollen, pædagogen og de kontinuerlige, samfundsmæssige fremdriftsbestræbelser, som således ikke blot angår barnets indre, men også barnets krop. Protokollen synliggøres herigennem som en hverdagslig styringsteknologi, der opererer gennem bevisførelse, hvilket mobiliserer særlige relationer mellem barnets og pædagogens kroppe.

Olivia Dahl og Emil Falster peger i temanummerets anden artikel "Handicap som fraværende tilstedeværelse" på, hvordan handicap som socialt fænomen på mange måder er fraværende i lovgivning på dagtilbudsområdet såvel som i pædagogisk praksis. I artiklen kombinerer forfatterne to kvalitative forskningsstudier: Et studie af hvilke kategorier i lovgivning for dagtilbud der er i brug til at definere og indkredse, hvem børn med varierende funktionsevner er. Og et studie af, hvordan unge og unge voksne med cerebral parese oplever, at de er blevet mødt og "arbejdet med" gennem deres barndom og ungdom. Dahl & Falster rejser en kritik af et dominerende syn på handicap som en individuel afvigelse, og tilbyder en anden fortolkningsramme: Nemlig at anskue handicap som en position, der rummer potentiale for at transformere og udfordre normative tendenser og standarder i samfundet.

Helle Winther diskuterer i artiklen "Kroppens sprog i pædagogisk praksis", hvorfor og hvordan kroppen har betydning for kommunikation og lederskab i pædagogisk praksis. Gennem en fænomenologisk og bevægelsespsykologisk tilgang, og med pædagogers, læreres og studerendes oplevelsesbeskrivelser som afsæt for analyse bliver professionelles oplevelsesverden af forholdet mellem kroppens sprog og møder med børn og unge analyseret. Herigennem bringes begreber om pædagogisk takt, professionspersonligt lederskab og kroppens betyd-

ning herfor bragt i spil. Winther argumenterer for, at kroppens sprog og betydning i praksis får en mere central plads.

Lisa Stolt Rasmussen og Nanna Jordt Jørgensen diskuterer i artiklen "Sted, krop og dyb geologisk tid: At læse om klimaforandringer i børnehaven", hvad der sker, når børn og pædagoger læser børnebøger om økologiske og klimatiske forandringer. Skal børn beskyttes mod svære emner og spørgsmål som oversvømmelser, hedebølge, tørke og skovbrande? Og kan børn overhovedet forholde sig til de forandringer, der sker med landskab og natur? Med teoretisk inspiration fra kropsfænomenologiske og nymaterielle perspektiver sætter artiklen fokus på, hvordan børn går i dialog med tekst og billeder og engagerer sig kropsligt og reflektivt i spørgsmål om klima, død og forandring i forbindelse med læsning af billedbøger i daginstitutionen.

Henriette Blomgren undersøger i artiklen "Med kroppen i 'den sorte gryde' – Dramaøvelser i skolens specialklasser" dramaøvelser for børn i skolens specialklasser, og børnenes perspektiver på at deltage i dramaøvelser. Artiklen peger på, at kropslige udfoldelser med det dramatiske, det skøre og sjove har sin plads i skolen, og at det er en fælles opgave for pædagoger og lærere at skabe rum og muligheder for, at børn fra specialklasser kan udfolde og udtrykke sig selv gennem aktivering af deres teatrale kroppe. Artiklens afsæt er et følgeforskningsprojekt af kulturprojektet *Grib Engagementet*, der følger skolens fagprofessionelles samarbejde med teaterpædagoger om at skabe rammer og muligheder for deltagelse i dramauniverser for børn med forskellige diagnoser.

Helle Marie Skovbjerg, Anne-Lene Sand og Jens-Ole Jensen viser i artiklen "Legens bevægelser i skolen" hvordan begreberne legeorden og legepraksis kan fungere som linser, hvorigennem børns forbindelser, forhandlinger og invitationer til leg kan forstås på nye måder. Forfatterne peger på legens improvisatoriske kvaliteter og argumenterer for, at leg får bedre udfoldelsesbetingelser, når skolen giver plads til at børnekroppe må bevæge sig og udfolde sig improvisatorisk.

I artiklen "Puderummet som sprogmiljø – hvad er højkvalitetssprogmiljøer?" synliggør Annegrethe Ahrenkiel og Lars Holm bl.a. kroppens betydning for børns sprogbrug i dagtilbud. Gennem et nymaterialistisk perspektiv på sprog, udfordres og nuanceres den privilegering af ord, som ifølge artiklen kendetegner dominerende forståelser af højkvalitetssprogmiljøer. På baggrund af videoetnografiske studier af børns sprogbrug i dagtilbudets puderum viser artiklen, at børns sprogbrug er kendetegnet ved multimodale og multisensoriske processer.

Dermed fremhæver artiklen det væsentlige i at børn har mulighed for at bevæge sig, afstemme sig i forhold til hinanden, og tale med hinanden på samme tid. Artiklen fokuserer på børns indbyrdes sprogbrug og peger på, at der her foregår en langt mere uforudsigeligt sproglig interaktion den, der typisk finder sted i børns kommunikation med voksne.

Artiklen "Studerendes udvikling af professionsidentitet gennem musikpædagogik – et sensitivt og reflektivt anliggende" tager forfatterne, Lærke Pallelsen og Christina Dahl Madsen, afsæt i et kvalitativt aktionsforskningsstudie om pædagogstuderendes arbejde med børns deltagelsesmuligheder i musikaktiviteter. I analysen viser forfatterne, hvordan musikalske praksisser muliggør at udforske og erfare pædagogiske situationer, der kræver sensitiv opmærksomhed og improviserede handlinger, hvilket kan overføres til andre pædagogiske situationer. Artiklen peger på, hvordan studerendes direkte involvering i musikalske aktiviteter styrker deres evne til at forholde sig reflektivt til deres pædagogiske kompetencer, og derigennem udvikle en professionel identitet.

Foruden de otte temaartikler, er det i dette nummer to artikler udenfor tema.

Charlotte Riis Jensen og Mette Molbæk har skrevet den første artikel udenfor tema: "Det koordinerende og kolliderende samarbejde om vilde problemer". Artiklen omhandler kommuners og skolars samarbejder om børns (mis)trivsel, hvilket i artiklen begrebsliggøres som vilde problemer. Artiklen præsenterer en forståelsesmodel, som synliggør to forskellige forståelser af organiseringen af dette samarbejde om vilde problemer; det koordinerende og det kolliderende samarbejde. Det fremhæves, at disse forskelligartede samarbejdsforståelser er forbundet med forskelligartede muligheder for indsatser, når professionelle samarbejder på tværs for at fremme børns trivsel.

Udenfor tema har også Sofie Sauzet, Johan Jakobsen og Benjamin Karstoft bidraget med artiklen *Digitale logbøger – undersøgelser af unges sociale mediepraksisser som afsæt for fritidspædagogisk udvikling*. I artiklen tematiserer forfatterne unges brug af sociale medier og illustrerer, hvordan digitale logbøger kan bruges til praksisnære undersøgelser af unges mediepraksisser som afsæt for udviklingen af den fritidspædagogiske praksis på området. Forfatterne konkluderer, at fritidspædagoger gennem arbejde med digitale logbøger kan gøre sig nysgerrige overfor unges mediepraksisser og herigennem lære de unges normer og fællesskaber at kende på tværs af deres online- og offline hverdagsliv.